

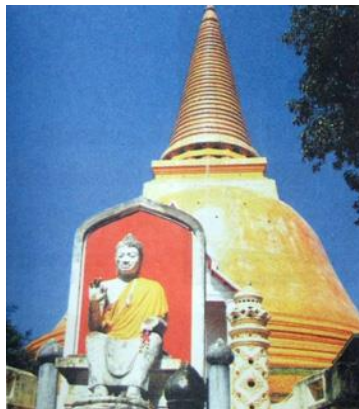
ใบความรู้

เรื่อง ยุคสมัยของทัศนศิลป์ไทย

การแบ่งยุคสมัยประวัติศาสตร์ของไทย คือ การกำหนดช่วงเวลาเพื่อให้เข้าใจเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย โดยทั่วไปการกำหนดเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดของช่วงสมัยใดสมัยหนึ่งมักจะอ้างอิงเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือเป็นจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ เช่น การขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์องค์ใดองค์หนึ่งจนถึงปีที่พระองค์สวรรคตหรือสิ้นอำนาจหรือแบ่งตามศูนย์กลางอำนาจการปกครอง เป็นต้นสมัยประวัติศาสตร์ไทยแบ่งเป็นสมัยย่อยๆได้หลายแบบ ในที่นี้จะแบ่งออกเป็น ๗สมัย

สมัยทวารวดี

เป็นชื่อที่ใช้เรียกยุคที่มีศิลปวัตถุ โบราณวัตถุที่มีการสร้างขึ้นในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๕-๑๖ ได้พบหลักฐานว่าอาณาจักรนี้น่าจะมีศูนย์กลางอยู่ที่บริเวณจังหวัดนครปฐม
สถาปัตยกรรม ส่วนมากจะเหลือให้เห็นเพียงโครงสร้างหรือฐาน ซึ่งสร้างด้วยวัสดุจำพวกอิฐ หิน ศิลาแลง โดยโครงสร้างนั้นมักจะทำด้วยไม้ และได้ผุพังไปตามกาลเวลา เช่น พระปฐมเจดีย์องค์เดิมทรงบาตรคว่ำ รูปปั้นรูปสลักที่ฐานเจดีย์วัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม บริเวณอุทยานเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และที่บริเวณอำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดราชบุรี รวมทั้งประติมากรรมที่วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม แต่ที่ยังคงมีสภาพดีมีความสวยงามจะพบได้ที่เจดีย์กุฎ จังหวัดลำพูน



ที่มา : <https://www.baanjomayut.com>

พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ประติมากรรม ได้แก่ พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทปางแสดงปฐมเทศนา พระพุทธรูปศิลาขาว ปัจจุบันอยู่ด้านหลังองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และที่วิหารหน้าวัดพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังพบธรรมจักรประกอบวงกลม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนการแสดงปฐมเทศนา ที่จังหวัดนครปฐมนี้อีกด้วย

สมัยศรีวิชัย

เป็นชื่อเรียกกลุ่มศิลปวัตถุ โบราณวัตถุที่สร้างขึ้นในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๗ โดยคาดว่าน่าจะมีศูนย์กลางของอาณาจักรอยู่บริเวณอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานีและที่บางส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราช

สถาปัตยกรรม พบสถูปทรงมณฑป ยอดแหลม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป เช่น สถูปห้ายอดหรือพระบรมธาตุไชยา ซึ่งภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

ประติมากรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หล่อด้วยสำริด ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร และรูปพระวิษณุ พระหัตถ์ทรงหอยสังข์แบบศิลปะฮินดู

จิตรกรรม ในสมัยนี้ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน



พระบรมธาตุไชยา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : <https://www.glitter.mthai.com>

สมัยลพบุรี

เป็นชื่อใช้เรียกศิลปวัตถุ โบราณที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๘ โดยมี ศูนย์กลางอาณาจักรอยู่ที่บริเวณจังหวัดลพบุรีในปัจจุบัน ซึ่งในช่วงเวลานั้นลพบุรีอยู่ในช่วงภายใต้การปกครองของเขมร(ขอม)

สถาปัตยกรรม ได้แก่ ปราสาท ปราสาท ที่สร้างขึ้นด้วยหินทราย อิฐ ศิลาแลง จึงเรียกว่าปราสาทหินและปราสาท เช่นพระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรีในปัจจุบัน ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีทับหลังรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ที่งดงาม ปราสาทเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ และปราสาทที่วัดนครโกษา จังหวัดลพบุรี

ประติมากรรม นิยมสร้างภาพสลักด้วยหิน โดยเฉพาะหินทราย ส่วนมากนิยมสร้างเป็นพระพุทธรูปปางนาคปรก และยังมีการสลักรูปเหมือน เช่น รูปของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แห่งอาณาจักรเขมร



ที่มา : <http://www.baanjommyut.com>

พระพุทธรูปปางนาคปรก สมัยลพบุรี

จิตรกรรม ในสมัยลพบุรียังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน

สมัยเชียงแสน

ศิลปะเชียงแสน นับว่าเป็นศิลปะไทยอย่างแท้จริง ศิลปะสมัยเชียงแสน หมายถึง ศิลปะที่กำเนิดขึ้นในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยคำว่าเชียงแสนเป็นชื่อเมืองเก่าที่สำคัญเมืองหนึ่งในจังหวัดเชียงราย และการที่ได้พบประติมากรรมบางชิ้นที่งดงาม เมืองเชียงแสนจึงได้เรียกศิลปะที่ค้นพบว่า ศิลปะแบบเชียงแสน เจริญรุ่งเรืองแพร่กระจายไปทั่วภาคเหนือ ตลอดถึงเมืองเชียงใหม่ เมื่อเมืองเชียงใหม่มีอำนาจขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ โดยมีพ่อขุนเม็งรายเป็นผู้นำ หลังจากนั้นทรงมีอำนาจครอบคลุมทั่วภาคเหนือเรียกว่า “อาณาจักรล้านนา” มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงใหม่

สถาปัตยกรรมสมัยเชียงแสน

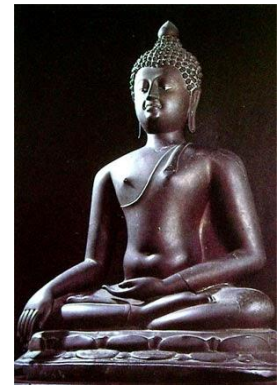
โบสถ์ วิหาร เจดีย์ หอไตร กะถ้ำบ้านเรือน ล้วนมีเอกลักษณ์เด่น โบสถ์ วิหาร อาคารก่ออิฐถือปูน หลังคาโบสถ์ วิหารสมัยเชียงแสนมีเอกลักษณ์ คือ “เป็นหลังคาที่แสดงโครงสร้าง” คือไม่มีฝ้าเพดาน สามารถมองเห็นเครื่องหลังคาได้ทุกชิ้น การตกแต่งอาคารนิยมตกแต่งด้วยเครื่องไม้สลักและลายรูปปั้น องค์กรซึ่งถูกบีบให้เล็กลง มีบัลลังก์ป้อม และที่ยอดมีฉัตรกัน เจดีย์บางองค์เป็น 8 เหลี่ยม บางองค์เป็นเจดีย์ทรงกลม เจดีย์เชียงแสนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากสุโขทัย



ที่มา: <https://www.sites.google.com>



ที่มา: <https://www.storiesofarchitecturblog.wordpress.com>



ที่มา: <https://www.slideshare.net.com>

ประติมากรรมสมัยเชียงแสน

พระพุทธรูปสำริดและปูน พระพุทธรูปเชียงแสนมี ๒ แบบ ได้แก่

๑.) เป็นพระพุทธรูปที่มีพระรัศมีเป็นดอกบัวตูมหรือลูกแก้ว ขมวดผมจะมีลักษณะใหญ่ หน้าจะกลมและอมยิ้ม คางเป็นปม หน้าอกนูนและกว้างเหมือนหน้าอกราชสีห์ ชายจีวรเหนือบ่าซ้ายส้นปลายมีแฉกเป็นเขี้ยวตะขาบนิยมทำปางมารวิชัยและขัดสมาธิเพชร และที่ฐานจะทำเป็นรูปบัวคว่ำหรือบัวหงาย เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลมาจากปาละอินเดีย

๒.) นิยมเรียกว่า “แบบเชียงใหม่” เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย สังเกตเอกลักษณ์ คือ พระรัศมี ดอกบัวตูมจะต้องสูงขึ้น อาจจะเป็นเปลวแบบของสุโขทัย ขมวดผมจะเล็ก ร่างกายอวบอ้วนและหน้าอกนูน แต่มีชายจีวรยาวลงมาถึงท้อง ชอบทำนั่งขัดสมาธิราบ ประติมากรรมรูปปั้นเทวดาและนางฟ้า ที่ประดิษฐานเจดีย์ ที่วัดเจ็ดยอด สร้างในสมัยของพระเจ้าติโลกราช โดยมีเอกลักษณ์เหมือน กับพระพุทธรูปเชียงแสนแบบที่ ๒ ซึ่งเป็นประติมากรรมที่ยอมรับว่าวิจิตรงดงามมาก

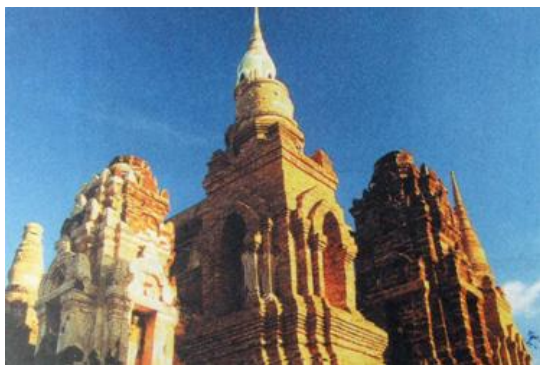
สมัยสุโขทัย

เป็นศิลปกรรมที่งดงามมากและจัดเป็นยุคสูงสุดในด้านคุณค่าความงามของศิลปะไทย ศิลปะสมัยสุโขทัยนี้ประกอบด้วยการพัฒนาการทางศิลปะตั้งแต่ยุคขอม ลพบุรี ผสมผสานศิลปะแบบลังกาและศรีวิชัยทางใต้ของไทยมาเป็นศิลปะสุโขทัยโดยแท้ อันเกิดจากความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนา

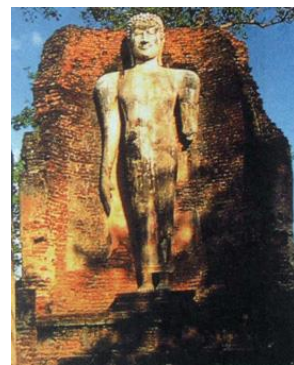
สถาปัตยกรรม เป็นแบบอย่างที่มีแบบแผนชัดเจนและได้มีการสร้างสรรค์รูปแบบให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่เห็นชัดเจนเป็นสุโขทัยแท้ คือ ทรงดอกบัวตูมหรือเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ที่วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

ประติมากรรม พระพุทธรูปมีรูปร่างลักษณะที่งดงาม ทรวดทรงกิริยาท่าทางอ่อนช้อยมีเครื่องประดับตกแต่งด้วยชฎาที่งดงาม ซึ่งแตกต่างจากยุคสมัยอื่นๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะพระเศวตจะมีรัศมีเปลวเป็นเอกลักษณ์

จิตรกรรม พบภาพจำลองเป็นลายเส้นบนแผ่นหินชนวนที่วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย และภาพเขียนสีแบบเอกรงค์กลุ่มดำ-แดง ที่วัดเจดีย์เจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย



เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์แบบสุโขทัยแท้ ที่วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย



พระพุทธรูปประทับยืนแบบศิลปะสุโขทัย

ที่มา: <https://www.saksun602.blogspot.com>

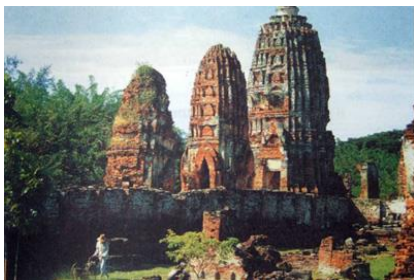
ที่มา: <https://www.saksun602.blogspot.com>

สมัยอยุธยา

อยุธยาเป็นอาณาจักรที่ก่อตั้งขึ้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๔ ศิลปะต่างๆ ได้รับอิทธิพลมาจากสุโขทัย ได้พัฒนามาเป็นแบบอย่างอยุธยาโดยแท้มี ๓ ระยะ คือ

- ศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น (พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐)
- ศิลปะสมัยอยุธยาตอนกลาง (พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑)
- ศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย (พุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๓)

สถาปัตยกรรม ที่พบได้แก่ เจดีย์ทรงกลม เจดีย์ทรงเหลี่ยมย่อมุม โบสถ์ วิหาร และมีศิลปะต่างแดนเข้ามา มีอิทธิพลปะปนอยู่ จึงมีการผสมผสานแนวความคิดแบบศิลปะอยุธยา กับอิทธิพลของต่างแดน เช่น โบสถ์วัดไชยวัฒนารามแบบต่างชาติ และปรางค์วัดมหาธาตุแบบลพบุรี ศิลปะเขมร



ปรางค์วัดมหาธาตุ จังหวัดอยุธยา แบบศิลปะลพบุรีรับอิทธิพลจากเขมร

ที่มา: <https://www.baanjomayut.com>

ประติมากรรม พระพุทธรูปปรากฏมีเครื่องประดับตกแต่งมากขึ้น เป็นภาพแบบไทย เขียนสีแบนๆ เล่าเรื่องด้วยการตัดเส้น และพบวิธีการเรียกว่า เทคนิค Fresco หรือการเขียนสีบนปูนเปียก

เป็นยุคสมัยที่ได้รับอิทธิพลแบบอย่างจากตะวันตกเข้ามามาก ศิลปะเริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสถาปนากรุงเทพฯ ขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๒๕ มาจนถึงปัจจุบัน

สถาปัตยกรรม มีการสร้างวัดวาอารามขึ้นเป็นจำนวนมาก ปรากฏมีอิทธิพลการสร้างแบบหลังคาโดมโค้ง ซึ่งเป็นการรับอิทธิพลจากตะวันตก เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นต้น แนวศิลปะผสมระหว่างไทยกับตะวันตก เช่น พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

ประติมากรรม มีการหล่อ การปั้น การแกะสลักพระพุทธรูปและรูปสัตว์สิงโต มีการปั้นรูปแบบคนเหมือนจริงขึ้นเป็นรูปปั้นอนุสาวรีย์ของรัชกาลต่างๆ

จิตรกรรม คงรักษารูปแบบของจิตรกรรมไทยไว้ เช่นการเขียนหนังสือที่โบสถ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่ก็มี การรับเอาอิทธิพลศิลปะตะวันตกเข้ามาผสมผสาน เช่น เทคนิคภาพมองจากที่สูง และมีการใช้ทองปิดภาพวาด ศิลปินไทยที่สำคัญ ได้แก่ ขวัญอินโข่ง ที่ได้นำเอาอิทธิพลจิตรกรรมตะวันตก เข้ามาผสมผสานกับแบบจิตรกรรมไทย เป็นงาน ๓ มิติ เช่น โบสถ์วัดบวรนิเวศวิหาร ที่กรุงเทพฯ



พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

ที่มา: <https://www.baanjomayut.com>